

України за 2021 рік (26 травня, 2022, м. Київ). Вип. 10. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. С. 21-23.

2. Корнієнко А. В. Педагогічні технології в сучасному освітньому процесі. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Зб. наук. праць. Вип. 25. 2021.

3. Литовченко О. В. Передумови створення інклюзивного освітнього середовища у закладах позашкільної освіти у контексті ідей Концепції «Нова українська школа». Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Зб. наук. праць. Вип. 25. 2021.

4. Мачуський В. В. Організація дослідження інноваційного розвитку позашкільної освіти в умовах реалізації концепції «нова українська школа». Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Інституту проблем виховання НАПН України. Івано-Франківськ: «НАІР», 2021.

5. Мачуський В. В. Управління впровадженням інноваційних технологій в освітній процес закладу позашкільної освіти. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали Звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2021 рік (26 травня, 2022, м. Київ). Вип. 10. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. С. 123-128.

Н.Є. Миропольська, м. Київ

РОЗВИТОК ЕМПАТІЙНОГО ПОЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ АУДІАЛЬНОЇ ТЕАТРАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Стаття розглядає питання, викликані сучасною ситуацією в Україні, та пропонує оновлення естетико-виховного процесу старшокласників з використанням аудійної театральної комунікації. Припускається, що одним з потужних засобів подолання цієї картини може стати аудіомедіапростір, зокрема аудіальна театральна комунікація, що спирається на такі засоби виразності, як голосові контрасти, відтінки, напівтони тощо, сприяючи учням почути через голос людину, її долю, творчо реалізувати цінності справжнього життя.

***Ключові слова:** естетичне виховання, старшокласники, емпатійне поле, аудіомедіапростір, аудіальна театральна комунікація.*

Новий контекст соціального життя, викликаний сьогоденною драматичною ситуацією в Україні, вимагає оновлення виховного процесу на фундаменті духовних настанов внутрішнього існування людини, серед яких на перший план виступають розвиток світоглядного й почуттєвого досвіду, любов до Батьківщини. Саме такі концептуальні орієнтири в межах конкретних історичних періодів звучать як у творах видатних мислителів, так і в найкращих надбаннях **драматичного мистецтва**, що вивищують людину, яскраво втілюючи думки щодо життя в усій багатоскладності та багатоманітті.

Певне нівелювання морально-естетичних підвалин української педагогіки, незацікавлене ставлення до гуманітарного боку проблеми призвело

до «захльобування» молоді стихійним інформаційним потоком і відсутності мотивації до ефективного сприймання учнями духопіднесувальних ідей.

Багато творів *драматичного мистецтва* скеровані на активне становлення юних захисників Вітчизни, готових відстоювати гідність і честь та захищати від хаосу й агресії. Але це відбувається тільки в тому випадку, якщо сенсорні рівні тексту знайдуть відгук, а отже, і підготують перехід учнів до сприймання слова не як денотативного нейтрального позначення, а як слова, що піде «між людьми» [5, с. 419]. І тут позитивну роль, імовірно, може зіграти **аудіомедіапростір**, затребуваний нині старшокласниками чи не найбільше: постійне носіння навушників стало дуже комфортним для учнівського психофізичного стану. Передбачаємо, що через заповнення аудіоефіру хоча б почасти натхненною мовою аудіокниги чи аудіотеатру учень зможе наблизитися до пізнання широкого кола смисложиттєвих проблем шляхом мимовільного переживання тих же емоцій, які він спостерігає в героїв творів, а отже, викличе здатність проникнення у внутрішній світ іншої людини та пізнання її душевного стану. Важливо, щоб емпатійне поле учня було готове для розуміння Іншого, було здатним самоототожнювати себе з іншою людиною. *Емпатія* зумовлена відповідним життєвим досвідом та вже розвинутими добротою і чуйністю, емоційним відчуттям.

Огляд ключових слів останніх за часом статей на естетично-виховну тематику (*віртуальна комунікація, комунікативна компетентність, включення в діяльність, економний стиль спілкування, графічні об'єкти* тощо) не налаштовує на зустріч з об'єктами краси. Навіть у циклі такого навчального предмета, як «Мистецтво», на перший план виступає проблема «ефективного комуніканта», «опанування значної кількості інформації», «технологічна карта уроку» і т.п.

А нинішнє домінування візуальних медіа над текстуальністю і письмом, мовленням загалом «може призвести до атрофії всіх перцептивних можливостей людини, окрім зору, – застерігає український філософ О. Шинкаренко. Тож нині є потреба в долученні етичних досліджень до

проблеми тотального візуального впливу» [6, с. 47].

Літературно-церковні пам'ятки України – Київської Русі репрезентують історіософічне бачення, яке надалі обґрунтовуватимуть представники української філософсько-педагогічної думки.

Поява у XII ст. «Слова о полку Ігоревім» висунула на перший план незалежність і самобутність держави та засудила тих князів, для яких власна слава дорожче Вітчизни.

Другий етап естетико-педагогічної думки (XVI-XVII ст.) – класична доба української філософії – теж базується на інваріантних загальнолюдських стійких якостях. Передусім цей етап пов'язаний з творчістю Григорія Сковороди, який наставляв: «Людина – внутрішньо безкінечна. З'ясовуючи для себе цінність життя шляхом споглядання, переживання й інших способів духовної діяльності, вона зможе пізнати себе, оточуючих, навколишній «прелестный мир» [2, с. 75].).

Ці ідеї були посилені в працях П. Юркевича, який свої філософські ідеї зреалізував у навчальному предметі з *історії філософії, у прикладній частині – мистецтво*, що професор викладав у Київській Духовній Академії [3, с. 197]. Тому не дивно, що серед речників філософсько-педагогічної думки у XIX ст.-XX ст. були письменники П. Куліш, Т.Шевченко, І.Франка, Леся Українка, В. Винниченко. Їхні інтереси збігалися в проблемі **виховання і слова**. Не можна навчити та виховати людину поза її мовленням. Зустріч з мистецтвом слова створює умови, завдяки яким індивід може олюднити свої почуття, оприлюднити думки, відкривати у творах нові смисли.

Одним із сучасних шляхів словесної естетичної комунікації гіпотетично може стати медіапростір, а саме **аудіальна театральна комунікація**. Пишемо *гіпотетично*, оскільки почуттєва сфера, як добре відомо, «погано або загалом не піддається формалізації і просто не може бути сприйнята та засвоєна індивідом інакше, як засобами образного, метафоричного пізнання» [4, с. 254].

Аудіальна театральна комунікація спирається на такі засоби виразності, як голосові контрасти, відтінки, напівтони тощо. Голос передає згусток емоцій

персонажа, його характер. І якщо акторам вдасться вибудувати перед мікрофоном безбар'єрний зв'язок із слухачем, зможемо констатувати успішне здійснення комунікації – слухоряд буде утримувати слухачів довершенністю художнього слова, створених образів, які «оживуть» в уяві слухача, завдячуючи прийомам внутрішньої техніки голосу. **Почувши** людські долі, людина зможе краще зрозуміти та почути себе й оточення, творчо реалізувати цінності і смисли справжнього життя.

Зрозумівши і, головне, переживши етичні цінності, закладені в аудіальних театральних творах, учні збагатять свій тезаурус та налаштуються на сприймання раніше невідомих фактів і подій життя, вийдуть за межі буденного. Переживання надає нове збагнення раніше невідомої істини про буття, формує емпатійне поле молодій людині.

Проаналізувавши відповідність **рекомендованих для вивчення в старшій школі драматичних творів** меті естетичного виховання, свідчимо, що більшість завдань до них (а їх забагато) скерована на розвиток суто інформаційної сфери дитини. Про такі обов'язкові показники в сприйманні творів мистецтва, як емпатія, отримання естетичної насолоди, що дають духовне окрилення, можливість релаксації, звільняючи часто «закріпачену» натуру учнів і гармонізуючи іноді порушені стосунки з оточенням, мова не йде.

Для багатьох учнів незрозумілими й нецікавими залишаються фабули п'єс: вони важко сприймаються учнями, які знаходяться в полоні «візуального буму» і зовсім не готові до комунікації з драмою.

Наше звернення до 11-класників у процесі роботи над драматичною поемою «Маруся Чурай» Л. Костенко розпочалося з пропозиції прочитати вголос на вибір уривок з твору. Спостерігаючи за школярами під час їхнього читання вголос, виявили, що 70 % юнаків і дівчат були досить стриманими, щоб не сказати, байдужими до переживань персонажів. А разом із цією «картиною» була виявлена й інша: прогалини не тільки в емоційній сфері, а й у мовленні – невиразна вимова на дикційному (манерою вимовляння), орфоепічному (володіння нормованою фонетикою національної мови – наголос,

акустика, артикуляційні якості звуків) і фонетико-фонологічному рівнях (функціональна фонетика, пов'язана з основною одиницею звукового ладу – фонемою, що виконує значущу роль в освоєнні абетки та орфографії). Така прогалина шкодить процесу народження й висловлювання думки, підтверджуючи попередження академіка І. Дзюби у доповіді «Вимирання слова» [1, с. 5]: «Складається враження, що Слово втрачає свої позиції в мистецтві, в культурі взагалі».

«Рефлекс недбалого слова» не сприятиме, а іноді зашкодить позитивному спілкуванню й способу взаємодії між людьми.

Розширивши естетичний досвід старшокласників засобами аудіального театру за рахунок таких глибинних шарів, як мова і культура, художній твір предстає не як сухий документ, а як цінність, закладена в ньому.

На ґрунті українських культурних традицій аудіотеатр допоможе ввести в побут учнів унікальну мову, прибрати лайливі слова – «паразити», і мова, нарешті, зв'яже їхні знання класичної і актуальної культури, постане вектором набуття мовленнєвого, світоглядного й почуттєвого досвіду. Звичайно, цей процес потребує часу і системності, щоб визріла внутрішня культура ставлення до слова як до мистецької події. Тому **перспективними** вважаємо такі напрями вирішення мовленнєвих тренінгів, ситуацій, скерованих на розвивальне спілкування в галузі естетичного та збереження свого культурного суверенітету; міждисциплінарні і трансдисциплінарні підходи та ін.

Список використаних джерел

1. Дзюба І. Вимирання слова. *Дзеркало тижня*. 2004. 4 липня, № 29.
2. Сковорода Григорій. Твори. Київ: Наукова думка, 1973. Том 2. 576 с.
3. Ткачук Марина. Київська акадeмічна філософія ХІХ – початку ХХст. Київ: Центр практичної філософії, 2009. 247 с.
4. Чурсін М. М. Мистецтво і виховання в контексті тенденцій інформаційного суспільства. *Виховання людини культури засобами мистецтва*. Київ: Ін-ут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 248-263.
5. Шевченко Тарас. Кобзар. Київ: Держлітвидав України, 1963. 718 с.
6. Шинкаренко О. В. Етичні експлікації візуального повороту у сучасній культурі. *Українські культурологічні студії*. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2020. Вип. 1(6), С. 45-49.